

KUML 2001

Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

Register 1981-2000

With summaries in English

I kommission hos Aarhus Universitetsforlag

Museernes Fremtid

Af THORKILD KJÆRGAARD

Der er mange, der er bekymrede på museernes vegne. Museer er kedelige og støvede, der er ingen, der gider at komme, og da slet ikke de unge, de vil have oplevelser, de vil have interaktive computerspil. I en rapport, som kort før jul 2000 blev udsendt i fællesskab af kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen og daværende erhvervsminister Pia Gjellerup, dekreterede de to ministre, at "det er nødvendigt for dansk økonomi, at kulturfolk – også museerne – begynder at tænke kommercielt." Spørger man hvad der skal gøres, er svaret ofte, at museerne skal "levendegøres." Et museumsbesøg skal være en oplevelse på linie med et besøg i Legoland eller Disneyland. Angste for at blive koblet af udviklingen og paniske over vigende besøgstal ser man i disse år museumsledere, som febrilsk søger at levendegøre deres museer. Affilierede besøgscentre skyder op som paddehatte i det danske museumslandskab, og på Nationalmuseet havde man for et par år siden udstillingen *Fra abe til menneske? Missing Link – alive!* der anskueliggjorde menneskets udviklingshistorie gennem mere end fire millioner år. Her var dioramaer med bevægelige robotter, interaktive elementer, hvor publikum kunne prøve kræfter med Neanderthalmanden, sammenligne deres hænder med nogle af vore formodede forfædres, mærke på kopier af redskaber, quizze om menneskets udvikling og meget mere – af originalt materiale var der stort set intet. Jeg tror, man fra museernes side og fra politisk hold gør sig helt urealistiske forestillinger om, hvordan man med levendegørelse kan tiltrække besøgende, og at man i denne forbindelse hæfter sig alt for meget ved et par enkeltstående succeser. Det generelle billede er, at besøgscentre efter et par år, hvor de har nyhedens interesse, stabiliserer sig på besøgstal mellem en tredjedel og halvdelen af det forventede.

Jeg har ingenting imod levendegørelse, og jeg synes kun, det er fint, hvis folk morer sig. Men jeg mener ikke, det er et felt, hvor museer for alvor kan gøre sig gældende. Levendegørelse er der andre medier, som tager sig af. Historiske skuespil af William Shakespeare, Jean Racine, August Strindberg og Kaj Munk er gået hen over scenen tusindvis af gange. Folk har grædt i stride strømme over Anne Franks skæbne, de har gyst ved det brutale mord på Julius Cæsar, og de har åndeløst fulgt konflikten mellem Karl V og hans søn, Don Carlos, statholderen i Nederlandene, som Johan Friedrich Schiller så medrivende skildrer. Vil man se levendegørelse af

1700-tallets byliv, er en mand med paryk og broderet vest i Den Gamle By en sorgelig oplevelse sammenlignet med et Holberg-stykke på Århus Teater blot fem hundrede meter væk. Skal Niels Ebbesen levendegøres, sker det bedst på scenen med Kaj Munks stykke om den heltemodige norske adelsmand, ikke på Randers Kulturhistoriske Museum. Man vil på museet aldrig kunne lave noget tilsvarende, uanset hvor meget man klæder billet sælgere og museumsinspektører ud i middelaldertøj, og uanset hvor mange hundekunster man laver i museumscafeen med middelaldermad og surt øl. Intet museum vil kunne leve op til den levendegørelse af 1920'erne, 30'erne og 40'ernes Danmark, som tv-teatret præsterede med Lise Nørgaards mageløse *Matador. Borte med Blæsten*, måske verdens berømteste film, giver et medrivende billede af borgerkrigen i USA i midten af 1800-tallet. Her er det hele, det lette, muntre liv i den hvide overklasse i Syden, de gamle bygninger, de pragtfulde dragter, uniformerne, slaverne, fattigdommen, kanonernes torden, de såredes lidelser, de ødelagte byer, kynismen, ondska-ben og hadet, men også godheden, barmhjertigheden, tapperheden og kærligheden. I historiske fortællinger er fortiden blevet levendegjort siden *Iliaden* og *Odysseen* og op til vore dage, hvor Per Olov Enquists roman om dronning Caroline Mathilde og Struensee, *Livlægens besøg*, i år 2000 blev en af de mest læste romaner i Skandinavien.

Museernes opgave er ikke at levendegøre fortiden, det har vi film, teater og litteratur til. Det betyder ikke, at der ikke er plads til museer. Museerne har nemlig noget, som ingen andre har. De har genstande fra fortiden. Langt de fleste ting går tabt i årenes løb, sådan skal det være, sådan er det i hvert fald. Møbler bliver slidt op og går i stykker, den samme skæbne lider tøj, briller, sko, biler, legetøj, traktorer, emballage, regnemaskiner, grydeskeer, hvad som helst. Tingene er forgængelige, de forsvinder under tidens pres. Genstandene glider væk mellem hænderne på os som tiden, og langt hurtigere end vi tror. I de fleste hjem er der ikke ret meget, der er mere end halvtreds år gammelt. Der har eksisteret titusinder af de stemmesedler, der blev brugt ved folkeafstemningen den 10. februar 1920 om Sønderjyllands fremtid, men i dag er de fleste væk, forsvundet i tidens flod, som river alt med sig. Museerne er de skatkamre, hvor de få tilbageværende sikres for evigheden. Når man står med den lille stump papir, der var med på skæbnedagen i 1920, mærker man fascinationen ved den ægte ting. Der er utallige bøger, teaterstykker og film om Genforeningen, men det er altsammen levendegørelse. Her er det virkeligheden, der melder sig. En lille stump af den svundne tid, vi ellers for-gæves rækker ud efter.

På lignende måde findes der bare ét eneste bleggult, fejlfarvet svensk treskillingsfrimærke fra 1855. Det er verdens dyreste frimærke, det blev handlet i 1990'erne for tredive millioner kroner, det findes afbildet i bøger om frimærker, man kan se det i aviser, på internettet, overalt, men der

er kun ét rigtigt. Originalen sælges for en formue, resten af de millioner af afbildninger, som findes af dette frimærke, koster ikke noget, dem pakker man fisk ind i, det er kun kopier. Al sandheden, al autenticiteten, den radikale forvisning om, at en svensk typograf i 1855 kom til at bruge en treskillingstrykplade, da man var ved at trykke gule otteskillingmærker, er indeholdt i originalens pågående nærhed.

Autenticitetens aura hæver de ægte genstande op i særklasse og gør dem usammenlignelige med noget som helst andet. Det ægte er museernes trumfkort. Og jo mere rablende intensiv billedstrømmen bliver, jo flere monitører og tv-skærme, der stilles op overalt, hvor man vender sig, jo flere værdiløse kopier, jo flere falske spillemønter, der er i omløb, jo mere stiger sulten efter den ægte ting. Museerne er stedet, hvor strømmen af kopier hører op, stedet hvor reproduktionernes uendelige malstrøm standser, her stopper bolden, på museerne kan man få fred, her standser flimmet og støjen og den distræte klikken med musen, her begynder verden. I en tid, hvor skærbilledet erstatter virkeligheden, kan museerne stille sulten efter *the real thing*.

Derealiseringen af virkeligheden, det daglige møde med flygtige billeder af tingene har skabt et kæmpebehov for at møde tingene selv. Museerne er et modtræk til den virtuelle verden og er ikke – og skal ikke være – en del af den. Ideen om det virtuelle museum er selvmodsigende. Museerne værner om rummeligheden og legemligheden, det håndgribeligt eksisterende over for cyberspace's kolde immaterialitet. Sandheden er konkret, ikke abstrakt. I museerne vises fragmenter af en svunden verden. Museerne har magten over tingene og dermed magten over virkeligheden. Hvis museerne selv vil, har de fremtiden for sig.

Men det betyder ikke, at det er lige gyldigt, hvad man gør på museerne. Udstillinger er en slags *gesamtkunstværker*, hvor genstande og billeder arbejder sammen med tekst og – sommetider – lyd. Museerne har et uforligneligt råmateriale, men det er selvfølgelig ingen garanti for, at det bliver godt, det er kun en forudsætning for, at det kan blive det – ligesom selv det bedste skuespil ikke er nogen garanti for, at forestillingen bliver god. Den gode udstilling gør det muligt at genfinde retning og mening i en verden plaget af fortærende angst for fremtiden. Herved modsiges den populære idé om, at *den store fortælling* er død, at historien er gået i stå, at det store projekt om at opbygge en bedre verden er aflyst, splintret i tusind stykker, og den danske nation forvandlet til en hoben nydelsessyge uden andet mål end maksimal konsumtion. Hvis museerne stoler på sig selv og får øjnene op for den umådelige skat, de råder over – og hvis ikke de lader sig forføre af snakken om, at den store fortælling er død og borte, og at det hele er håbløst – går de en stor tid i møde. Jeg er ikke bekymret.¹

NOTER

- 1 Ovenstående er en forkortet version af et foredrag holdt på Randers Kulturhistoriske Museum den 10. januar 2001.

SUMMARY

The future of the museums

A lot of people worry on behalf of the museums. Museums are boring and dusty, and no one can be bothered to visit them, the young ones not at all, they want adventure, they want interactive computer games. In a report published jointly by Elsebeth Gerner Nielsen, minister of cultural affairs, and Pia Gjellerup, then minister of commerce, in December 2000, the two ministers decreed that "it is necessary for Danish economy that the cultural sector – museums, too – begin to think commercially." If one asks what it takes, the answer is often: "make the museums come alive." A visit to a museum should be an experience similar to a visit to Legoland or Disneyland. We presently see museum leaders anxious about being left behind by the development and feverishly trying to make their museums come alive. Visitors' centres spring up like mushrooms in the Danish museum landscape, and the National Museum in Copenhagen recently hosted the *Missing Link – alive!* exhibition, which illustrated the development of humankind through four million years. Here, showcases contained moving robots, interactive elements where the visitors could measure their strength against the Neanderthal Man, compare hands with some of our supposed ancestors, touch copies of tools, answer questions about the development of man etc. – hardly any original material was presented. It is my belief that the idea shared by politicians and some museums – that re-enactment may attract visitors – is utterly unrealistic and that too much attention is paid to a couple of isolated successes.

I am not against people having a good time. However, I do not think this an area for the museums to make themselves seriously felt. Other media deal with history coming alive. Historical plays by Shakespeare, Racine, Johann Friedrich Schiller and August Strindberg have been performed a thousand times. People have cried in torrents over the destiny of Anne Frank, they have shivered to witness the brutal murder on Julius Caesar, and they have breathlessly followed the conflict between Charles V and his son, Don Carlos, the governor of the Netherlands, which is described by Schiller in such a spell-binding fashion. Museums will never be able to create anything similar to this, no matter how much they dress the ticket seller or the museum keepers in medieval clothing, and no matter how many monkey tricks are made in the museum cafés in order to serve medieval food and sour ale.

Re-enacting the past is not a museum task. Films, theatre, and literature will do that. Still, this does not mean that there is no room for museums. Because the museums have something no one else has. They have things from the past. Most things by far are lost in the course of time, and so it should be. At least that is how it is. Most furniture is worn out and goes to pieces, and the same fate befalls clothes, glasses, shoes, cars, toys, tractors, packing, calculating machines, ladles, anything. Things are perishable; they disappear due to the ravages of time. Items slip away between our hands, just as the time, and much faster than we think. In most homes only a few things are older than fifty years.

So, the museums are treasuries that protect the few remaining items for eternity.

Only a single pale yellow wrong-coloured Swedish three-shilling stamp from 1855 exists. It is the world's most expensive stamp, traded in the 1990s for thirty million Dkr. It is depicted in books on stamps, you see it in newspapers, on the Internet, everywhere, but there is only a single original one. It was sold for a fortune, the rest of the millions of reproductions of it have no price – they are used for wrapping up fish, they are merely copies. The whole truth, the whole authenticity, the radical certainty that in 1855, a Swedish printer by mistake used a three-shilling printing plate while printing yellow eight-shilling stamps is held within the pushing presence of the original.

The aura of authenticity raises the original items to a class by themselves and makes them incomparable to anything else. The real is the trump card of the museums. The more freewheeling flow of pictures, the more monitors and TV-screens that are put up wherever you turn, the more worthless copies, the more tokens are circulated, the larger is the hunger for real things. The museum is the very place where the flow of copies ends, the place where the never ending maelstrom of reproductions is stopped, in the museums there is peace, here the flicker and the noise and absent-minded clicking of the mouse ends, here the world begins. At a

time where the monitor replaces reality, museums may satisfy the hunger for *the real thing*.

The de-realisation of reality, the daily encounter with fleeting pictures of things has created a huge demand for meeting the things in themselves. Museums are a countermeasure against the monitors. The museums safeguard the spaciousness and the plasticity, the tangibly existing against the cold immateriality of cyberspace. The truth is concrete, not abstract. If the museums want it, they have a future.

The museums are the owners of a marvelous raw material, which on the other hand gives no guarantee of success; it is merely the prerequisite for success – just as the best theatre play does not guarantee a successful performance. The good exhibition makes it possible to rediscover direction and meaning in a world tortured by fear of the future. If the museums would trust themselves and open their eyes to the immense treasure of original objects that they have at their disposal and not let themselves be seduced by all the talk of the great narrative being lost and everything being hopeless, then they have a great time ahead of them. I for one am not worried.

*Thorkild Kjærgaard
Nordborg*

Translated by Annette Lerche Trolle